

Nr 41.

Av herrar **Lindskog** och **Erlander**, om inrättande av ytterligare en amanuensbefattning vid Lunds lasarettis ögonklinik.

Ögonavdelningen vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, samtidigt universitetets ögonklinik, utgör alltsedan sin tillkomst för över 50 år sedan visserligen icke officiellt men har faktiskt fungerat som centralanstalt för den slutna ögonsjukvården icke blott för Malmöhus län utan för hela södra Sverige, först och främst för grannlänen, Kristianstads och Kronobergs län, men även för de övriga Smålandslänen, enkannerligen Kalmar län, med Öland, samt Blekinge och Hallands län, som samtliga sakna egen ögonavdelning. Klientelet för Lundaklinikens 60 sjuksängar förskriver sig också till betydligt mera än halvp parten från främmande län.

Till sitt biträde har klinikchefen sedan 1902 haft en amanuens, å universitetets stat. År 1927 ansågs frekvensen å ögonklinikens hava tillvuxit så, att denna biträdande läkarekraft blivit otillräcklig och framställning gjordes till Malmöhus läns landsting om anställande även av en underläkare, vilken framställning bifölls av 1928 års landsting.

Den av landstinget anställde underläkaren kan antagas för 3 på varandra följande år. Han tjänstgör så gott som uteslutande vid den kliniken tillhörande poliklinikens för mindre bemedlade och är den ende som jämte klinikchefen besitter för arbetet härstädes nöjaktig kompetens. Poliklinikens ger honom en arbetsdag på i allmänhet 12 timmar. Frivilliga, oavlönade läkarekrafter (s. k. assistentläkare, som högst 4 månader få räkna s. k. sjukhusår och därför ogärna stanna längre tid) kunna på grund av den knappa utbildningstiden endast utföra ett mycket underordnat arbete och äro därför för sjukvården rätt värdelösa. På själva kliniken har professorn till sitt förfogande endast amanuensen, vars anställningstid är 1 år och vars förordnande i allmänhet icke förlänges.

Sedan den tid då även underläkaren ansågs nödvändig (1927) har emellertid sjukvårdsarbetet å ögonklinikens tillvuxit enormt, varom här vidfogade tablå lämnar översikt:

	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Poliklin. vårdade patienter	2,452	2,390	3,838	4,000	4,784	5,081	5,200
Å dessa utförda operationer	328	333	470	464	473	516	772
Å avdelningen intagna patienter	646	710	813	840	953	915	994
Å dessa utförda operationer	431	469	706	759	845	857	957

Det framgår av denna översikt icke blott att frekvensen å kliniken stigit ofantligt, utan den starka ökningen av särskilt ögonoperationerna demonstrerar, hurusom numera (till skillnad mot vad tidigare varit förhållandet) så gott som

uteslutande operationsfall kunna å kliniken intagas (år 1932: 994 patienter och 957 operationer — mot år 1926: 646 patienter och 431 operationer).

Enbart denna alltjämt växande sjukvårdsverksamhet, och speciellt den beträffande synorganet så utomordentligt viktiga och svåra operativa, har nu högst väsentligt överskridit gränserna för vad som utgör det möjliga för den nuvarande läkarepersonalens å ögonavdelningen fysiska prestationsförmåga. Det operativa precisionsarbete, som kräves å en ögonavdelning, där så gott som varje ingrepp gäller återställandet eller bevarandet av synförmågan och sålunda avgör ett människoöde, kan icke betryggande utföras av uttröttade människor. Detta ytterligt nervspännande arbete kan heller icke mätas i arbetstimmar.

Det torde icke finnas, i något kulturland, en ögonavdelning av Lunda-klinikens dimensioner, som drives med ens tillnärmelsevis så få läkarekrafter som den i Lund.

Sålunda räknar *Serafimerlasarettets ögonklinik*, med cirka samma sängantal som den i Lund (men sedan några år med avseende på patient- och operationsfrekvens Lundakliniken något underlägsen), 1 biträdande lärare, 1 klinikamanuens, 1 underläkare, varjämte polikliniken har sin särskilda föreståndare och 1 amanuens samt 1 underläkare = 5 *underordnade, avlönade läkare* och 1 biträdande lärare.

Ögonkliniken i Uppsala, med samma poliklinikfrekvens som i Lund, men med mindre än halvp parten både kliniksängar (29), intagna patienter och utförda operationer, har *samma antal biträdande läkare som i Lund*: 1 amanuens och 1 kommenderad militärläkare.

Ögonkliniken i Helsingfors, som till omfång och frekvens rätt nära överensstämmer med den i Lund, har 8 *klinikchefen underställda läkare, varav 5 avlönade*: 1 »underläkare» (närmast motsvarande biträdande läkare i Sverige) och 3 »assistenter» (som anställas på 3 år [närmast motsvarande våra underläkare]); samt därtill 4 »amanuenser» (närmast motsvarande våra assistentläkare, anställas på 3 månader).

Ögonkliniken vid Rikshospitalet i Köpenhamn, där polikliniken är ungefär lika stor som i Lund (5,000 patienter)¹⁾, men där polikliniskt utförda operationer, liksom å avdelningen intagna patienter, och operationer å dessa, icke är mera än halvp parten av antalet i Lund, har 5 *avlönade assistentläkare*.

Rikshospitalets ögonklinik i Oslo, med en poliklinik mindre än halvp parten av den i Lund, och med ofantligt mycket färre operationer, samt en siffra för intagna patienter ett hundratal större än i Lund men med vida färre operationsfall, har 6 *klinikchefen underställda läkare, varav 5 avlönade*: Reservelæge, assistentlæge, samtidigt poliklinikföreståndare, och 2 »kandidater» (i Norge legitimerade läkare, motsvarande svenska amanuenser) å avdelningen, 1 å polikliniken, dessutom oavlönad 1 »hospiterende kandidat» (e. o. amanuens).

På kontinentens ögonkliniker beräknas i allmänhet 1 avlönad assistent per

¹⁾ Men en typisk storstadspoliklinik, med vida större tillblandning än i Lund av enklare fall, som från storstaden direkt (utan läkareremiss) rådfråga å polikliniken.

1,000 patienter å polikliniken, vilket för Lundakliniken skulle betyda 5 avlönade underordnade läkare.

Patient- och operationsfrekvens å andra ögonkliniker i Norden jämförda med Lundakliniken.

	Serafi- merlasa- rettet (1931)	Uppsala (1931)	Univ.- ögonklin. H-fors (1932)	Riks- hosp. Oslo (1930)	Rigs- hosp. Kphmn (1932)	Lund (1932)
Årligt antal nya poliklinikpatienter	1)8,056	5,262	1)4,591	1)2,096	1)5,000	5,200
Årligt antal polikliniska operationer	222	157	—	22	75	772
Årligt antal intagna patienter	981	453	942	1,114	425	994
Årligt antal å dessa utförda operat.	807	402	2)776	723	425	957
Antal avlönade biträdande läkare...	5	3)2	5	5	5	2

Behovet av ökade biträdande läkarekrafter å Lundakliniken är härmed till full evidens klarlagt.

Intill december 1931, alltsedan 1929, har emellertid Lundakliniken utöver de av landstinget respektive å universitetets stat avlönade 2 läkarna, förfogat över en extra avlönad läkarekraft, därigenom att därstädes (liksom fortfarande i Uppsala) placerats en militärläkare för utbildning. Men nu anser generalfältläkaren, att det icke är berättigat att förnya sådan kommendering även i Lund efter de genomförda inskränkningarna i försvarsorganisationen; och sålunda har ögonavdelningen förlorat en av staten avlönad läkare.

Redan året innan den kommenderade militärläkarens tjänstgöringstid skulle utgå (1931), gjorde klinikchefen anstalter för hans ersättande med ytterligare en avlönad amanuens å ögonkliniken å universitetets stat. Denna framställning, avseende riksdagspetitum härom, har sedan år efter år upprepats. Den har av medicinska fakulteten alltid enhälligt tillstyrkts, liksom den även tillstyrkts av konsistoriet, men däremot icke förts vidare av kanslern för rikets universitet. Det kan här framhållas, att kanslern så förfarit även med övriga, samtidigt framställda universitetspetita rörande personalutökning, och att denna generella åtgärd uppenbarligen lika generellt föranletts av det tryckta tidsläget; kanslern har till yttermera visso uttryckligen framhållit, att de ifrågavarande petita — av konsistoriet begränsade till ett litet fåtal — synts honom i sak väl befogade.

Då framställningen gjordes om anställande av ytterligare en amanuens å ögonkliniken, var det naturligt, att behovet av denna utökning i huvudsak styrktes genom anförande av svårigheten att upprätthålla den akademiska undervisningen vid kliniken under dess ovan skildrade tillväxt, om icke läkarkrafterna därstädes utökades. Det har allenast varit ur denna synpunkt, som kanslern för rikets universitet haft att pröva denna angelägenhet. Nu är det emellertid, som lätt inses, omöjligt att här exakt skilja på undervisnings- och sjukvårdsarbete. Båda följas nära åt och kräva samtidigt beaktande. Lika litet

1) Storstadspolikliniker, med vida rikligare tillblandning än i Lund av enklare fall, som direkt (utan läkareremiss) rådfråga å polikliniken.

2) Sammanlagda kliniska och polikliniska operationer.

3) 1 kommenderad militärläkare.

som undervisningen får undanskjuta kravet på högt kvalificerad sjukvård, lika litet får hänsynen till denna senare medföra en inknappning av undervisningen — så som i viss mån kan riskeras, därest läkarkrafterna äro för fåtaliga.

I fråga om behovet av biträdande läkare vid kliniska sjukhus låter sig sålunda ingen sträng uppdelning göra med hänsyn till å ena sidan sjukvård, å andra sidan vetenskaplig forskning och undervisning. Det kliniska sjukhuset skall tjäna alla dessa uppgifter, och vid samtligas fullgörande måste även de biträdande läkarna medverka oberoende av, huruvida deras avlöning bestrides huvudsakligen av staten, såsom här i fråga om amanuenserna är fallet, eller uteslutande av landstinget såsom i fråga om underläkarna. Klart är emellertid, att även på ett kliniskt sjukhus sjukvårdens krav i så måtto alltid kommer att göra sig starkast gällande, att desamma städse i första hand och omedelbart måste så vitt möjligt fyllas, och att, om sålunda läkarekrafterna äro otillräckliga för samtliga uppgifters fullgörande på tillfredsställande sätt, det först och främst blir forskning och undervisning som komma att bli lidande. Då det ju är ett viktigt statsintresse, att nämnda uppgifter icke eftersättas, måste det därför också ligga i statens eget intresse att medverka till, att tillräckliga läkarekrafter ställas till förfogande. Såsom riksdagen har sig välbekant har också av gammalt vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund (Lunds lasarett) tillämpats den praxis, att vid behov av ökade biträdande läkarekrafter vid de olika klinikerna framställning härom gjorts alternerande hos stat och landsting (amanuens respektive underläkare) utan uppdragande av någon snäv gräns mellan sjukvårdens respektive undervisningens och forskningens krav. Enligt denna praxis skulle det sålunda i fråga om ögonkliniken nu ankomma på staten att genom beviljande av ytterligare en amanuensbefattning bidra till fyllandet av det påvisade behovet av ökade biträdande läkarekrafter. Det kan i detta sammanhang förtjäna framhållas, att även landstinget härigenom automatiskt kommer att få vidkännas vissa ökade kostnader, ty under det att underläkarna vid Lunds lasarett helt avlönas av landstinget, erhålla amanuenserna visserligen sin huvudsakliga avlöning av staten (3,000 kronor), men åtnjuta dessutom från landstinget naturaförmåner i form av kost och logi, beräknat till 1,100 kronor per år. Att landstinget skulle frånga ovannämnda praxis och nu bevilja anslag till en ny underläkare kan anses uteslutet, så mycket mer, som det kan förutses, att, därest ögonkliniken kommer att fortfarande bibehållas vid sin hittillsvarande storlek, sålunda med karaktär av riksanstalt, krav på ytterligare en biträdande läkare utom den som nu begäres inom kort kommer att få framställas till landstinget.

Den enda utväg, som i föreliggande fall utöver ökningen av läkarepersonalen vore tänkbar, är nedskärningen av klinikens kapacitet, genom minskning av sängantalet till hälften, eller vad som skulle motsvara den nuvarande läkarepersonalens fysiska prestationsförmåga. Medicinska fakulteten i Lund har emellertid nyligen gjort ett offentligt uttalande¹⁾ mot från landstingshåll uttalad tanke på ett sådant beskärande av kliniken och dess inskränkande till enbart det egna länets behov. Fakulteten anser nämligen klinikverksamhetens

¹⁾ Med. fakultetens protokoll § 112, den 27 maj 1932.

nuvarande omfattning absolut erforderlig för att kliniken rätt skall kunna fylla sitt ändamål i sjukvårdens, undervisningens och specialistutbildningens tjänst.

Det kan här tillfogas, att det samlade antalet sjuksängar för ögonsjuka vid rikets samtliga sjukvårdsinrättningar i förhållande till folkmängden är mindre i Sverige än i något annat kulturland: c:a 200 sängar på 6 miljoner invånare mot exempelvis i Schweiz 500 sängar på 4 miljoner.

Då behovet av ytterligare en läkare vid den gamla förnämliga ögonkliniken måste anses utomordentligt väl betygat och ett dröjsmål med tillgodoseendet av detsamma skulle vara förenat med allvarlig våda, få vi härmed föreslå,

att riksdagen behagade medgiva, att å Lunds universitets stat upptages ytterligare en amanuensbefattning vid Lunds lasarets ögonklinik, och

att riksdagen för ändamålet ville anslå ett arvode av 3,000 kronor.

Cl. Lindskog.

Tage Erlander.